

արժանւոյն զապաշխարանսն ցուցցեն խոնարհու-
թեամբ, եւ զայլսն ի փնասից զբժշկութեան եւ
ղնափանածոյն հատուցեն, եւ յանբժշկեցեաց
զտուգանս, (II, գլ. ԺԴ):

Ի վերջոյ այն հանգամանքը, որ նոյն իսկ
ստրուկները, servus բառի նեղ իմաստով վեր-
ցրած, որոնք անշուշտ գոյութիւն ունէին հին
Հայաստանում շինականների կից, օգտուում էին
որոշ իրաւունքներով ու պաշտպանութիւնով տե-
րերի կամայականութիւնների դէմ, եւս առաւել
հիմք է տալիս եզրակացնելու, որ շինականները,
որոնց սոցիալ-տնտեսական վիճակը ստրուկների
հետ համեմատած անկասկած բարձր էր, ան-
պայման օժտուած էին իրենց անձնական պաշտ-
պանութեան համար այդ տեսակ իրաւական
միջոցներով:

Աւերա Գառնատանագրքի դրական իրա-
ւունքը իւր հովանաւորութեան ներքոյ է առ-
նում շինականներին եւ որոշ չափով ճանա-
չում է նրանց իրաւանց անձի նշանակութիւնը:

(Հարստութիւն)

ԴՈ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԼԵՁՈՒՍԲԱՆԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԳԼԿՍՏԵՆԻՍԻՍԻՍԻ ՄԷ

Չեմ յիշեր երբեք որ հայերէն գիրք մը
առած ըլլամ ձեռքս եւ առաջին էջին սկսեալ
այնչափ նողկանք ու գարշանք զգացած ըլլամ,
որչափ այս վերջերս ունեցայ՝ «Արօր», անուամբ՝
յիշաբան հայերէնով գրուած ամսագիր մը ձեռք
առած աստեղծ Յիշաբան հայերէն ըսինք, արտաբերի
տեսներով որ այս հայերէնը կը պաշտպանուի
Պր. Սա. Մալխասեանի պէս ուսումնականի մը
կողմանէ:

Առաջին կողմն վրայ եւ մը տեսայ,
«ճ, սխալաբան ամսագիր մըն ալ», ըսի. բայց
սխալած եմ եղեր, որովհետեւ Չ սող ետքը՝
«Երկուցիւր-Երեւան, բառն եկաւ զիս համոզելու
որ հոս — յաւերստի յիշաբան-Երեւան մը կայ:

Մինչեւ հոս պիտի հասնի եղեր յաւերստի-
Երեւան, որ թշնամւոյն չորածը մեր ձեռքով
պիտի կատարենք եղեր: Մերք պիտի ընդնք
եղեր հայերէնի հաստատուն ուղղագրութիւնն
եւ NB, մեր «համոզման հակառակ», եւ իրա-
պէս «յօք շինելու աստեղ, աչք հանելով», ...

Պիտի չլնամ եւ ցոյց տալ այս այլանգակ
ու տգիտական դրութեան սխալ հետեւութիւն-
ներն, որովհետեւ երբ երկու յառաջգիրներէն
եկած եզրակացութիւնը սխալ է, ըսել է յա-
ռաջագիրներու մէջ սովորականութիւն կայ: Կարժե՞
սովորներու հետ գիտականօրէն խօսիլ: Կար-
ժե՞ թագաւոր, լալ, Երկրպա, բալ, գրողներու
հետ վիճաբանութեան մտել: Զատ է տեսու-
թիւն, եւ այս տեսութեան ընդունելի կամ
անընդունելի ըլլալուն վրայ վիճել, եւ զատ է՝
յանկարծ ինքնահար մտահանութեամբ, «յոյց
բարձի յիշաբան- Երեւան», իւր հաստատեալ
օրէնք ընդունիլ եւ գործնականի մերձեցնել,
վանդալութիւններ գործելով՝ դարաւոր ուղղա-
գրութեան մը դէմ:

Ո՛րն է այս ուղղագրութիւնը: Վի եւ -ի
ուղղագրութիւնը: Այնպիսի կէտ մըն է այս,
որուն դէմ ստուգիւ առնենք քիչ կը սայթաքի
ոչ թէ գրողը, ոչ թէ գիտականը, ոչ թէ
հայերէնագէտը, այլ նոյն իսկ դպրոցական մը,
եթէ մէկ անգամ մեկնուի իրեն այս ուղղագրու-
թեան նանդը. եւ այսպիսի ուղղագրական հաս-
տատուն կանոնի մը դէմ մեղադրելով՝ ազատ
դուռ կը բացուի՝ «առաջն առնելը»: Եւ
ինչո՞ւ այս. որպէս զի հայերէն ուղղագրու-
թիւնը պարզի, դիւրանայ: Հետքհակալ ենք
այնպիսի հայտն մը հայերէնին, որ փոխանակ
հայերէն սորվելու, հայերէնն աղճատելու եւ
խառնակելու կը ձգնի: Թող կտորէ գրիչը եւ
առնուր ըրիչը, ինչպէս կը մտալենք որ ընէ
«Արօր», ալ. փոխանակ հայերէն լեզուի եւ
գրականութեան մէջ ծամածուռ փոսեր բա-
նալու, երթայ խոսկանացեալ եւ անձակ հողե-
րու վրայ նախ ակօս բանալ սորվի: Ապա թէ
ոչ կը մտալեմ որ երկրորդ թիւը հրապարակ
ելլելու ատեն «Արօրին», խօփը ջարդուի, որ
գոնէ կրկին փնասուելէ ազատ ըլլայ հայ լեզուն:
Ես պիտի գոչեմ հայ ընթերցողներու hands off!
եւ ոչ ձեռք ասնուք այսպիսի շինական ուղղա-
գրութեամբ հրատարակութիւն մը, որովհետեւ
խնդիր չկայ՝ արեւմտեան կամ արեւելեան լե-
զուաւ խմագրուած ըլլալուն վրայ, այլ մեր
աւանդական հայերէնի մէջ վանդալութիւններ
պիտի ներմուծէ: Ատանգին նախատես ըլլալու
է, քանի որ այս այլանգակ ուղղագրութեան
ձեռնարկողները չկրցան ըլլալ:

Գիտեմ, շատերը «Արօր», ձգած կորգերու
վրայ պիտի ծիծաղեն, եւ թերեւս զմեզ ալ մե-
ղադրեն, թէ ինչո՞ւ կարեւորութիւն տուինք՝
այսչափ իսկ գրելու. բայց, բայց, — հոս է որ

